

**INNOVATIVE APPROACHES
TO THE DEVELOPMENT OF TRADE AND HOTEL BUSINESS
IN THE CONTEXT OF GREEN ECONOMY
AND ENVIRONMENTAL FRIENDLINESS OF FOOD PRODUCTS**

**ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ
ДО РОЗВИТКУ ТОРГІВЛІ ТА ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ
В КОНТЕКСТІ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ
ТА ЕКОЛОГІЧНОСТІ ХАРЧОВИХ ТОВАРІВ**

Nataliia Tiahunova¹

Nataliia Vovchek²

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-651-5-39>

Abstract. The development of trade and hotel business under the conditions of global environmental challenges requires the introduction of innovative approaches based on the principles of green economy and sustainable consumption. The growing importance of environmental friendliness of food products significantly influences managerial decisions, business models, and competitive strategies in both trade and hospitality sectors. *Purpose of the paper.* The purpose of this paper is to substantiate innovative approaches to the development of trade and hotel business based on the principles of green economy, with a particular focus on the environmental friendliness of food products as a key factor of sustainable development. *Methodology.* The research methodology is based on the application of general scientific and special methods, including analysis and synthesis, system and structural approaches, comparative analysis, and methods of scientific generalization. The study relies on international standards, regulatory documents, and scientific publications related to

¹ Candidate of Economic Sciences, Full Professor,
Professor of the Department of Entrepreneurship, Trade, Logistics,
and Hotel and Restaurant Business,
Khmelnyskyi Cooperative Trade and Economic Institute, Khmelnytskyi, Ukraine

² PhD in Biology,
Lecturer at the Department of Entrepreneurship, Trade, Logistics,
and Hotel and Restaurant Business,
Khmelnyskyi Cooperative Trade and Economic Institute, Khmelnytskyi, Ukraine

green economy, sustainable trade, hospitality management, food safety, and environmental assessment of food products. *Results.* The results of the study indicate that the integration of green economy principles into trade and hotel business activities contributes to improving environmental performance, strengthening consumer trust, and enhancing long-term competitiveness. The environmental friendliness of food products is identified as a strategic determinant influencing innovation processes, procurement policies, and service quality in trade and hospitality enterprises. The research highlights the role of eco-certification, sustainable supply chains, and innovative technologies in ensuring the environmental and economic efficiency of business operations. *Practical implications.* The obtained results can be used in the practical activities of trade and hotel enterprises to develop green business models, improve food procurement and quality management systems, and implement environmentally oriented innovations. The findings may also serve as a basis for managerial decision-making and the development of educational and methodological materials in the field of sustainable trade and hospitality. *Value / originality.* The originality of this paper lies in the integrated consideration of trade and hotel business development through the prism of green economy principles and environmental friendliness of food products. The study expands the scientific understanding of sustainable business practices and provides a comprehensive framework for the practical implementation of green innovations in trade and hospitality.

Вступ

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується поглибленням екологічних проблем, посиленням впливу кліматичних змін, вичерпанням природних ресурсів та зростанням соціальної відповідальності бізнесу. У цих умовах відбувається трансформація традиційних моделей економічного зростання, що зумовлює необхідність переходу до нових парадигм розвитку, орієнтованих на збалансування економічних, екологічних і соціальних інтересів. Однією з таких парадигм є концепція зеленої економіки, яка передбачає підвищення добробуту суспільства за одночасного зниження екологічних ризиків та негативного впливу на довкілля.

Зелена економіка розглядається як стратегічний напрям сталого розвитку, що інтегрує інновації, екологічну ефективність та відповідальне споживання. Її принципи дедалі активніше впроваджуються у практику діяльності підприємств різних галузей, зокрема у сфері торгівлі та готельного бізнесу. Саме ці сфери безпосередньо взаємодіють зі споживачами, формують структуру попиту, впливають на споживчі преференції та можуть виступати каталізаторами поширення екологічно орієнтованих моделей поведінки.

Торгівля та готельний бізнес відіграють важливу роль у забезпеченні доступності харчових товарів, організації харчування та сервісу, а також у формуванні ланцюгів постачання продовольчої продукції. У цьому контексті особливого значення набуває проблема екологічності харчових товарів, яка охоплює питання безпеки, якості, походження сировини, умов виробництва, пакування, транспортування та утилізації. Зростання споживчої обізнаності щодо впливу харчових продуктів на здоров'я людини та навколишнє середовище стимулює попит на екологічно безпечні, органічні та сертифіковані харчові товари, що, у свою чергу, впливає на стратегії розвитку торговельних і готельних підприємств.

В умовах глобалізації та євроінтеграційних процесів вимоги до екологічності харчових товарів і сталості бізнес-процесів суттєво посилюються. Підприємства торгівлі та готельного бізнесу змушені адаптуватися до міжнародних стандартів, екологічних регламентів і вимог щодо прозорості ланцюгів постачання. Це зумовлює необхідність упровадження інноваційних підходів, спрямованих на оптимізацію ресурсокористування, зменшення харчових відходів, впровадження екологічного маркування, цифрових інструментів контролю якості та систем управління безпечністю харчових продуктів.

Актуальність дослідження також визначається тим, що торгівля та готельний бізнес виступають важливими елементами національної економіки, забезпечуючи зайнятість населення, розвиток регіонів та формування туристичної привабливості територій. Упровадження принципів зеленої економіки в цих сферах створює передумови для підвищення їх інноваційного потенціалу, зміцнення конкурентних позицій на ринку та формування позитивного іміджу соціально відповідального бізнесу. Водночас у наукових дослідженнях питання

інтеграції інноваційного розвитку торгівлі та готельного бізнесу з екологічністю харчових товарів часто розглядаються фрагментарно, без належного комплексного узагальнення.

Наукова новизна дослідження полягає у системному поєднанні підходів до розвитку торгівлі та готельного бізнесу з урахуванням принципів зеленої економіки та екологічності харчових товарів. Запропонований підхід дозволяє розглядати екологічність харчових товарів не лише як характеристику продукту, а як стратегічний чинник інноваційного розвитку, що впливає на бізнес-моделі, управлінські рішення та конкурентоспроможність підприємств.

Метою даного дослідження є обґрунтування інноваційних підходів до розвитку торгівлі та готельного бізнесу на засадах зеленої економіки та екологічності харчових товарів.

Для досягнення поставленої мети в роботі передбачено вирішення таких науково-дослідницьких *завдань*: дослідити теоретичні та концептуальні засади зеленої економіки та її значення для розвитку торгівлі та готельного бізнесу; розкрити сутність і основні критерії екологічності харчових товарів у сучасних умовах; проаналізувати інноваційні технології та інструменти забезпечення екологічності харчових товарів у торговельній і готельній діяльності; узагальнити сучасні зелені бізнес-моделі та практики у сфері торгівлі й готельного бізнесу; визначити перспективні напрями впровадження інноваційних зелених рішень та окреслити можливості їх практичного застосування.

Методологічну основу дослідження становить сукупність загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, зокрема аналізу та синтезу, системного та структурного підходів, порівняльного аналізу, методів узагальнення й наукової абстракції. *Інформаційну базу* дослідження формують праці вітчизняних і зарубіжних учених, міжнародні стандарти та нормативно-правові документи, аналітичні матеріали міжнародних організацій, а також сучасні дослідження у сфері зеленої економіки, торгівлі, готельного бізнесу та екологічної оцінки харчових товарів.

Логіка подання дослідженого матеріалу ґрунтується на послідовному висвітленні теоретичних засад зеленої економіки, аналізі екологічності харчових товарів як ключового чинника інноваційного розвитку, дослідженні сучасних технологій і бізнес-моделей, а також

узагальненні практичних аспектів і перспектив розвитку торгівлі та готельного бізнесу в умовах зеленої трансформації економіки.

1. Теоретичні засади зеленої економіки у розвитку торгівлі та готельного бізнесу

Концепція зеленої економіки сформувалася як відповідь на загострення глобальних екологічних проблем, обмеженість природних ресурсів і негативні наслідки індустріального розвитку. Її поява пов'язана з усвідомленням необхідності поєднання економічного зростання з екологічною безпекою та соціальною справедливістю. У наукових дослідженнях зелена економіка розглядається як модель господарювання, що спрямована на підвищення добробуту населення за одночасного зменшення екологічних ризиків і деградації довкілля [1, с. 24].

Еволюція концепції зеленої економіки тісно пов'язана з розвитком ідей сталого розвитку, які були закладені у міжнародних документах наприкінці ХХ століття. На відміну від традиційних економічних моделей, зелена економіка акцентує увагу на ефективному використанні ресурсів, зменшенні викидів, розвитку екологічних інновацій та формуванні відповідального споживання [2, с. 41]. Вона охоплює не лише виробничу сферу, а й галузі, що безпосередньо взаємодіють зі споживачем, зокрема торгівлю та готельний бізнес.

У сучасних умовах зелена економіка розглядається як важливий інструмент реалізації Цілей сталого розвитку, зокрема щодо забезпечення відповідального споживання та виробництва, сталого економічного зростання та збереження екосистем [3, с. 18]. Це зумовлює актуальність її теоретичного осмислення в контексті розвитку сфери послуг і торгівлі.

Основа зеленої економіки становлять принципи ресурсоефективності, екологічної безпеки, інноваційності та соціальної відповідальності. Для підприємств торгівлі та готельного бізнесу ці принципи набувають практичного значення через необхідність оптимізації використання ресурсів, зниження негативного впливу на довкілля та підвищення якості наданих послуг.

Принцип ресурсоефективності передбачає зменшення споживання енергії, води та матеріалів, а також мінімізацію відходів. У торгівлі він реалізується через оптимізацію логістики, скорочення пакувальних

матеріалів, використання багаторазової тари, тоді як у готельному бізнесі – через енергоощадні технології, системи управління споживанням ресурсів та зменшення харчових відходів [4, с. 67].

Принцип екологічної безпеки безпосередньо пов'язаний із забезпеченням екологічності харчових товарів, що реалізуються або використовуються у готельній діяльності. Це включає контроль походження сировини, дотримання стандартів безпечності харчових продуктів, використання екологічного пакування та впровадження систем управління якістю [5, с. 92].

Соціальна відповідальність і орієнтація на споживача є важливими складовими зеленої економіки, оскільки саме торгівля та готельний бізнес формують культуру споживання і можуть впливати на поширення екологічно орієнтованої поведінки. У цьому контексті зелена економіка стає не лише екологічною, а й маркетинговою та репутаційною перевагою.

Торгівля та готельний бізнес займають проміжне положення між виробниками харчових товарів і кінцевими споживачами, що надає їм можливість активно впливати на структуру попиту та пропозиції. Саме через торговельні мережі та заклади гостинності екологічно орієнтовані продукти стають доступними для широкого кола споживачів.

У торговельній діяльності принципи зеленої економіки реалізуються через формування асортименту екологічних та органічних харчових товарів, використання екологічного маркування, інформування споживачів про властивості продукції та її вплив на довкілля [6, с. 134]. У готельному бізнесі важливу роль відіграє впровадження зелених стандартів обслуговування, відповідальний підхід до закупівлі харчових продуктів та управління харчовими ресурсами (таблиця 1).

Водночас реалізація принципів зеленої економіки в цих сферах пов'язана з певними викликами, серед яких – підвищення витрат, необхідність інвестицій в інноваційні технології, а також потреба у зміні управлінських підходів. Це зумовлює актуальність пошуку теоретично обґрунтованих і практично доцільних рішень.

Екологічність харчових товарів виступає ключовою ланкою, що поєднує принципи зеленої економіки з практикою торговельної та готельної діяльності. Вона охоплює не лише екологічні характери-

стики продукту, а й весь життєвий цикл – від виробництва до споживання та утилізації [7, с. 56].

Інноваційний розвиток торгівлі та готельного бізнесу значною мірою залежить від здатності підприємств інтегрувати екологічні вимоги у свої бізнес-моделі. Це передбачає використання цифрових технологій для контролю якості та простежуваності харчових товарів, впровадження систем екологічного менеджменту, а також розвиток партнерських відносин із постачальниками екологічно безпечної продукції.

Таблиця 1

**Принципи зеленої економіки
та їх прояв у торгівлі й готельному бізнесі**

Принцип зеленої економіки	Прояв у торгівлі	Прояв у готельному бізнесі
Ресурсоефективність	Оптимізація логістики, скорочення пакування	Енергоощадні технології, управління водоспоживанням
Екологічна безпека	Продаж екологічних харчових товарів	Використання сертифікованих продуктів
Інноваційність	Цифрові системи обліку та контролю	Сучасні системи управління якістю
Соціальна відповідальність	Інформування споживачів	Формування культури відповідального споживання

Джерело: узагальнено автором на основі [2; 4; 6]

Теоретичні засади зеленої економіки створюють методологічну основу для формування інноваційних підходів до розвитку торгівлі та готельного бізнесу. Їх застосування дозволяє перейти від фрагментарних екологічних заходів до системної трансформації бізнес-процесів. У результаті екологічність харчових товарів перетворюється на стратегічний чинник конкурентоспроможності та сталого розвитку підприємств [8, с. 211].

Таким чином, теоретичне осмислення принципів зеленої економіки є необхідною передумовою для подальшого аналізу інноваційних технологій, бізнес-моделей і практичних рішень у сфері торгівлі та готельного бізнесу.

2. Екологічність харчових товарів у системі сталого розвитку торгівлі та готельного бізнесу

У сучасних умовах розвитку зеленої економіки екологічність харчових товарів розглядається як одна з ключових характеристик, що визначає їх відповідність принципам сталого розвитку та вимогам відповідального споживання. Екологічність харчових товарів охоплює сукупність властивостей продукції, які відображають рівень її безпечності для здоров'я людини та мінімальний негативний вплив на навколишнє природне середовище протягом усього життєвого циклу – від виробництва сировини до споживання та утилізації відходів [9, с. 52].

У науковій літературі відсутнє єдине універсальне визначення екологічності харчових товарів, однак більшість дослідників сходяться на тому, що вона формується під впливом екологічних, технологічних, соціальних та економічних чинників. Для сфери торгівлі та готельного бізнесу екологічність харчових товарів має особливе значення, оскільки безпосередньо впливає на якість послуг, рівень довіри споживачів та репутацію підприємств.

До основних критеріїв екологічності харчових товарів належать: походження та екологічна чистота сировини, дотримання екологічно безпечних технологій виробництва, обмеження використання синтетичних добавок, екологічність пакування, а також умови транспортування та зберігання продукції [10, с. 89]. Важливим критерієм є також простежуваність продукції, що дозволяє відстежити її шлях від виробника до кінцевого споживача (таблиця 2).

Сертифікація харчових товарів є одним із ключових механізмів підтвердження їх відповідності екологічним вимогам і стандартам. Вона забезпечує формалізовану оцінку продукції за визначеними критеріями та слугує гарантією її якості й безпечності для споживачів. Для підприємств торгівлі та готельного бізнесу наявність сертифікованих харчових товарів у системі постачання є важливою передумовою впровадження принципів зеленої економіки [11, с. 104].

Міжнародна практика сертифікації харчових товарів ґрунтується на застосуванні систем управління безпечністю, зокрема HACCP та ISO 22000, які орієнтовані на запобігання ризикам і мінімізацію негативного впливу на довкілля [12, с. 73]. Сертифікація сприяє підви-

щенню прозорості ланцюгів постачання та формуванню довіри між учасниками ринку.

Для готельного бізнесу сертифікація харчових товарів має додаткове значення, оскільки вона впливає на якість послуг харчування, відповідність міжнародним стандартам гостинності та імідж закладу. Використання сертифікованої продукції дедалі частіше розглядається як складова концепції сталого туризму.

Екологічне маркування харчових товарів є важливим інструментом комунікації між виробниками, торговельними підприємствами, закладами готельного бізнесу та споживачами. Воно надає інформацію про екологічні характеристики продукції, умови її виробництва та вплив на довкілля, сприяючи формуванню усвідомленого вибору харчових товарів і поширенню принципів відповідального споживання [5, с. 61]. У контексті зеленої економіки екологічне маркування розглядається не лише як інформаційний елемент упаковки, а як інструмент реалізації екологічної політики підприємств і держави.

Екологічні маркування дозволяють ідентифікувати харчові товари, що відповідають визначеним екологічним стандартам, зокрема щодо походження сировини, технологій виробництва, використання ресурсів і рівня негативного впливу на навколишнє середовище. Для споживачів вони слугують орієнтиром у процесі вибору продукції, особливо в умовах розширення асортименту та зростання інформаційного навантаження на ринку харчових товарів. Таким чином, екологічне маркування виконує функцію зниження інформаційної асиметрії між виробником і споживачем.

У системі торгівлі екологічне маркування виконує функцію диференціації продукції та формування доданої споживчої цінності. Наявність екомаркування дозволяє торговельним підприємствам позиціонувати окремі групи харчових товарів як екологічно орієнтовані, формувати спеціалізовані «зелені» полиці та підвищувати лояльність екологічно свідомих споживачів. Для готельного бізнесу екологічне маркування харчових товарів може використовуватися як елемент маркетингової та комунікаційної стратегії, що підкреслює екологічну відповідальність закладу, його відповідність принципам сталого розвитку та сучасним стандартам гостинності.

Наявність екомаркування на харчових товарах позитивно впливає на рівень споживчої довіри та готовність платити вищу ціну за екологічно безпечну продукцію [6, с. 118]. Це особливо актуально для готельного бізнесу, орієнтованого на міжнародних туристів і споживачів, для яких екологічні аспекти якості харчування та сервісу мають важливе значення. У цьому контексті екологічне маркування стає інструментом підвищення конкурентоспроможності та формування позитивного іміджу підприємств торгівлі й готельного бізнесу.

Разом з тим ефективність екологічного маркування значною мірою залежить від рівня екологічної обізнаності споживачів і ступеня їх довіри до відповідних знаків. Надмірна кількість екологічних маркувань, відсутність єдиних підходів до їх застосування або недостатня прозорість критеріїв сертифікації можуть призводити до інформаційної перевантаженості та зниження ефективності цього інструменту. У таких умовах споживачі можуть втрачати здатність розрізнити достовірні екомаркування та формальні або маркетингові позначення.

Тому важливим завданням є гармонізація систем екологічного маркування, підвищення прозорості критеріїв їх застосування та розвиток інформаційно-освітніх заходів, спрямованих на підвищення рівня екологічної грамотності споживачів. Для підприємств торгівлі та готельного бізнесу це означає необхідність відповідального використання екомаркування, його поєднання з реальними екологічними практиками та інтеграцію у загальну стратегію сталого розвитку.

Наведені у таблиці 2 критерії екологічності харчових товарів свідчать про комплексний характер цього поняття, яке охоплює всі етапи життєвого циклу продукції – від походження сировини до інформування споживачів. Для підприємств торгівлі та готельного бізнесу екологічність харчових товарів виступає не лише показником їх безпечності та якості, а й важливим інструментом формування конкурентних переваг і позитивного іміджу.

Аналіз інструментів підтвердження екологічності показує, що найбільш ефективними є поєднання сертифікації, екологічного маркування та систем управління якістю, що забезпечує прозорість ланцюгів постачання і підвищує довіру споживачів. Водночас практичне впровадження зазначених критеріїв потребує інтегрованого підходу та координації з боку суб'єктів господарювання, що підкреслює доціль-

ність подальшого розвитку інноваційних зелених рішень у сфері торгівлі та готельного бізнесу.

Таблиця 2

**Критерії екологічності харчових товарів
та інструменти їх підтвердження у торгівлі й готельному бізнесі**

Критерій екологічності харчових товарів	Характеристика критерію	Інструменти підтвердження	Значення для торгівлі та готельного бізнесу
Походження сировини	Використання екологічно чистої, органічної або сертифікованої сировини	Сертифікати органічного виробництва, простежуваність ланцюга постачання	Підвищення довіри споживачів, формування «зеленого» асортименту
Технологія виробництва	Дотримання екологічно безпечних і ресурсоефективних технологій	НАССР, ISO 22000, екологічний аудит	Забезпечення стабільної якості та безпечності продукції
Склад і безпечність	Мінімізація штучних добавок, відсутність небезпечних речовин	Лабораторний контроль, відповідність Codex Alimentarius	Зниження ризиків для здоров'я споживачів
Пакування	Використання екологічного, переробного або біорозкладного пакування	Екомаркування, відповідність вимогам ЄС	Зменшення екологічного навантаження, покращення іміджу підприємства
Транспортування і зберігання	Дотримання умов, що зменшують втрати та негативний вплив на довкілля	Логістичні стандарти, цифрові системи контролю	Скорочення харчових відходів і логістичних витрат
Інформаційна прозорість	Надання достовірної інформації про екологічні властивості товару	Екологічне маркування, інформаційні етикетки	Формування усвідомленого споживчого вибору

Джерело: узагальнено автором на основі [9–15]

Екологічність харчових товарів виступає важливим чинником формування інноваційних підходів до розвитку торгівлі та готельного бізнесу. Вона впливає на асортиментну політику, систему закупівель, організацію логістики та управління якістю, зумовлюючи необхідність інтеграції екологічних критеріїв у всі ключові бізнес-процеси. Орієнтація на екологічно безпечні харчові товари сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємств і формуванню довгострокових відносин зі споживачами [15, с. 142].

У сфері торгівлі екологічність харчових товарів визначає структуру асортименту та стратегію позиціонування продукції на ринку. Торговельні підприємства, які формують пропозицію з урахуванням екологічних характеристик харчових товарів, отримують можливість задовольняти зростаючий попит на екологічно орієнтовану продукцію, диференціювати асортимент і підвищувати лояльність споживачів. Водночас екологічність товарів стимулює розвиток нових форматів торгівлі, зокрема спеціалізованих магазинів органічної продукції, «зелених» відділів у супермаркетах та онлайн-платформ із прозорими ланцюгами постачання.

Для готельного бізнесу екологічність харчових товарів є складовою загальної концепції сталого сервісу та відповідального гостинності. Використання екологічно безпечних і сертифікованих харчових продуктів у системі харчування готелів впливає на сприйняття якості послуг, рівень довіри гостей і відповідність міжнародним стандартам сталого туризму. У цьому контексті екологічність харчових товарів стає важливим елементом брендингу готельних підприємств і чинником підвищення їх конкурентних позицій на ринку туристичних послуг.

Значення екологічності харчових товарів проявляється також у трансформації системи закупівель і логістики. Підприємства торгівлі та готельного бізнесу дедалі частіше орієнтуються на локальних виробників, скорочення ланцюгів постачання та використання екологічно безпечних пакувальних матеріалів. Це дозволяє зменшити вуглецевий слід, оптимізувати логістичні витрати та підвищити ефективність управління ресурсами. Крім того, екологічність харчових товарів стимулює впровадження цифрових рішень для контролю якості, простежуваності продукції та управління запасами.

Важливим аспектом є вплив екологічності харчових товарів на систему управління якістю та безпечністю. Інтеграція екологічних вимог у системи HACCP, ISO 22000 та внутрішні стандарти підприємств сприяє підвищенню прозорості бізнес-процесів і зниженню екологічних та репутаційних ризиків. У результаті екологічність харчових товарів перетворюється на стратегічний ресурс розвитку, який поєднує економічні, екологічні та соціальні цілі діяльності підприємств торгівлі та готельного бізнесу.

Таким чином, екологічність харчових товарів є не лише характеристикою продукції, а комплексним чинником інноваційного розвитку торгівлі та готельного бізнесу. Її врахування дозволяє підприємствам адаптуватися до сучасних викликів зеленої економіки, підвищити стійкість бізнес-моделей і забезпечити довгострокову конкурентоспроможність у динамічному ринковому середовищі.

3. Інноваційні технології забезпечення екологічності харчових товарів у торгівлі та готельному бізнесі

В умовах переходу до зеленої економіки інноваційні технології відіграють ключову роль у забезпеченні екологічності харчових товарів та підвищенні ефективності діяльності підприємств торгівлі й готельного бізнесу. Їх запровадження спрямоване на зменшення негативного впливу на довкілля, оптимізацію використання ресурсів і підвищення рівня безпечності харчових продуктів [16, с. 48].

Інновації у сфері харчових технологій охоплюють модернізацію виробничих процесів, удосконалення систем зберігання та транспортування, а також впровадження нових методів контролю якості. Для торговельних підприємств це означає зменшення втрат продукції, скорочення харчових відходів та підвищення прозорості ланцюгів постачання. У готельному бізнесі інноваційні технології сприяють підвищенню рівня сервісу та формуванню екологічно відповідального іміджу закладів гостинності.

Одним із найбільш поширених інструментів забезпечення безпечності та якості харчових товарів є система аналізу небезпечних чинників і контролю у критичних точках (HACCP). Її застосування дозволяє ідентифікувати та мінімізувати ризики на всіх етапах обігу харчових

продуктів, що є важливою складовою екологічно орієнтованої діяльності підприємств [17, с. 92].

У поєднанні з міжнародним стандартом ISO 22000 система HACCP формує комплексний підхід до управління безпечністю харчових продуктів. Для підприємств торгівлі та готельного бізнесу це забезпечує відповідність міжнародним вимогам, підвищує довіру споживачів і сприяє сталому розвитку бізнесу. Водночас упровадження таких систем потребує інвестицій у навчання персоналу, технічне оснащення та постійний моніторинг процесів [18, с. 61].

Цифровізація торговельної та готельної діяльності створює нові можливості для підвищення рівня екологічності харчових товарів. Використання цифрових платформ, систем управління даними та технологій простежуваності дозволяє забезпечити прозорість ланцюгів постачання та ефективний контроль якості продукції [19, с. 137].

Застосування QR-кодів, блокчейн-технологій та електронних систем обліку дає змогу споживачам отримувати інформацію про походження харчових товарів, умови їх виробництва та сертифікацію. Для підприємств торгівлі це означає підвищення рівня довіри клієнтів, а для готельного бізнесу – можливість інтегрувати цифрові рішення у систему управління харчуванням і сервісом [20, с. 84].

Екологічне пакування є важливим напрямом інноваційного розвитку у сфері харчових товарів, оскільки воно безпосередньо впливає на рівень екологічного навантаження, ефективність використання ресурсів та сприйняття продукції споживачами. У контексті зеленої економіки пакування розглядається не лише як засіб збереження якості та безпечності харчових товарів, а як елемент життєвого циклу продукції, що формує її екологічний слід. Використання біорозкладних, компостованих і переробних матеріалів сприяє зменшенню обсягів відходів та відповідає принципам циркулярної економіки [21, с. 55].

Сучасні інноваційні рішення в галузі екологічного пакування орієнтовані на заміну традиційних полімерних матеріалів альтернативними видами пакування, зокрема на основі рослинної сировини, паперу, картону, біополімерів і вторинної сировини. Такі матеріали дозволяють знизити негативний вплив на довкілля, скоротити обсяги пластикових відходів і забезпечити можливість повторної переробки або компостування пакування після використання. Для харчових товарів важливим

є також забезпечення належних бар'єрних властивостей пакування, що гарантує збереження якості та безпечності продукції.

Для торговельних підприємств і готельного бізнесу екологічне пакування є не лише екологічним, а й маркетинговим інструментом, що дозволяє позиціонувати продукцію та послуги як екологічно відповідальні. Наявність екологічного пакування підсилює сприйняття бренду, формує позитивний імідж підприємства та сприяє зростанню довіри з боку споживачів. У готельному бізнесі екологічне пакування використовується, зокрема, у системах харчування, кейтерингу та обслуговуванні номерів, де воно є складовою загальної концепції сталого сервісу.

Водночас перехід до екологічного пакування потребує комплексного підходу та врахування економічної доцільності, функціональних характеристик і вимог безпечності харчових продуктів [22, с. 103]. Екологічні матеріали часто мають вищу вартість порівняно з традиційними видами пакування, що може впливати на собівартість продукції та цінову політику підприємств. Крім того, не всі екологічні матеріали однаково придатні для різних видів харчових товарів, що зумовлює необхідність ретельного вибору пакувальних рішень з урахуванням специфіки продукції та умов її зберігання.

Важливим аспектом упровадження екологічного пакування є дотримання вимог щодо безпечності харчових продуктів і відповідності нормативним стандартам. Пакувальні матеріали повинні не лише відповідати екологічним критеріям, а й забезпечувати захист продукції від зовнішніх впливів, зберігати її якість та не становити загрози для здоров'я споживачів. У цьому контексті екологічне пакування потребує інтеграції з системами управління якістю та безпечністю харчових продуктів, зокрема HACCP і міжнародними стандартами.

Таким чином, екологічне пакування виступає важливою складовою інноваційних зелених рішень у торгівлі та готельному бізнесі. Його впровадження дозволяє зменшити екологічне навантаження, підвищити ефективність використання ресурсів і сформувати додаткову споживчу цінність харчових товарів. У довгостроковій перспективі розвиток екологічного пакування сприятиме переходу підприємств до більш сталих бізнес-моделей і зміцненню їх конкурентоспроможності в умовах зеленої трансформації економіки.

Інтеграція інноваційних технологій, систем НАССР, цифрових рішень і екологічного пакування формує основу для комплексного підходу до забезпечення екологічності харчових товарів. Такий підхід дозволяє підприємствам торгівлі та готельного бізнесу перейти від окремих екологічних ініціатив до системної стратегії сталого розвитку [23, с. 214].

Застосування інноваційних зелених рішень сприяє підвищенню ефективності бізнес-процесів, зниженню екологічних ризиків та формуванню довгострокових конкурентних переваг у сучасних умовах розвитку зеленої економіки.

Рис. 1. Інноваційні технології забезпечення екологічності харчових товарів у торгівлі та готельному бізнесі

Джерело: авторська розробка

4. Зелені бізнес-моделі та практики у торгівлі та готельному бізнесі

У сучасних умовах розвитку зеленої економіки традиційні бізнес-моделі підприємств торгівлі та готельного бізнесу зазнають суттєвих трансформацій. Зелена бізнес-модель орієнтована на створення економічної цінності з одночасним зменшенням негативного впливу на довкілля та підвищенням соціальної відповідальності бізнесу. Вона

передбачає інтеграцію екологічних цілей у стратегію підприємства, систему управління ресурсами та взаємодію зі споживачами [24, с. 37].

Зелені бізнес-моделі у сфері торгівлі та готельного бізнесу формуються на основі принципів ресурсоефективності, циркулярної економіки, екологічної інноваційності та відповідального споживання. Їх реалізація сприяє оптимізації витрат, зниженню екологічних ризиків і формуванню довгострокових конкурентних переваг. Водночас такі моделі вимагають перегляду підходів до асортиментної політики, закупівель, логістики та організації сервісу.

Однією з ключових концепцій, що лежать в основі зелених бізнес-моделей, є циркулярна економіка, яка передбачає замкнений цикл використання ресурсів, мінімізацію відходів та повторне залучення матеріалів у господарський обіг. На відміну від традиційної лінійної моделі «виробництво – споживання – утилізація», циркулярна економіка орієнтована на збереження цінності ресурсів протягом максимально тривалого часу. Для підприємств торгівлі та готельного бізнесу це означає необхідність перегляду підходів до управління ресурсами, постачання, логістики та організації сервісу [25, с. 82].

У сфері торгівлі практична реалізація принципів циркулярної економіки проявляється у скороченні використання пакувальних матеріалів, переході на багаторазову або переробну тару, впровадженні програм повернення упаковки та розвитку систем вторинної переробки. Торговельні підприємства дедалі активніше співпрацюють з поставальниками, які дотримуються екологічних стандартів виробництва та використовують ресурсоефективні технології. Це дозволяє не лише зменшити обсяги відходів, а й підвищити прозорість ланцюгів постачання та рівень довіри споживачів.

Для готельного бізнесу принципи циркулярної економіки тісно пов'язані з упровадженням концепції zero waste, яка спрямована на максимальне скорочення утворення відходів на всіх етапах діяльності. Практики zero waste у готелях охоплюють оптимізацію процесів закупівель, раціональне планування меню, перерозподіл надлишкових харчових продуктів, компостування органічних відходів, а також повторне використання матеріалів і ресурсів у межах закладу [26, с. 114]. Такі підходи сприяють зменшенню навантаження на довкілля та формуванню екологічно відповідальної культури споживання серед гостей.

Важливою особливістю циркулярної економіки та zero waste є їх системний характер, що передбачає інтеграцію зелених практик у стратегічне управління підприємством. Для торгівлі та готельного бізнесу це означає необхідність залучення персоналу до реалізації екологічних ініціатив, використання цифрових інструментів для контролю потоків ресурсів і відходів, а також активну комунікацію зі споживачами щодо екологічних аспектів діяльності.

Застосування принципів циркулярної економіки та zero waste не лише зменшує негативний вплив на довкілля, а й сприяє підвищенню операційної ефективності підприємств. Скорочення витрат на ресурси, зменшення втрат харчових продуктів і оптимізація логістичних процесів забезпечують економічну доцільність зелених практик і створюють передумови для формування стійких бізнес-моделей. У довгостроковій перспективі циркулярна економіка та zero waste виступають основою інноваційного розвитку торгівлі та готельного бізнесу в умовах зеленої трансформації економіки.

У сфері торгівлі зелені бізнес-моделі реалізуються передусім через формування екологічно орієнтованого асортименту, розвиток локальних ланцюгів постачання та впровадження екологічного маркування. Орієнтація на екологічно безпечні та сертифіковані харчові товари дозволяє торговельним підприємствам задовольняти зростаючий попит споживачів на якісну та відповідальну продукцію, а також адаптуватися до сучасних вимог зеленої економіки [27, с. 96]. У цьому контексті екологічні характеристики харчових товарів стають важливим елементом конкурентної стратегії торговельних підприємств.

Формування «зеленого» асортименту передбачає включення до товарної пропозиції органічних продуктів, товарів з екологічним маркуванням, продукції локальних виробників та товарів із мінімізованим екологічним слідом. Такий підхід сприяє не лише диференціації асортименту, а й формуванню довіри споживачів, які дедалі частіше орієнтуються на екологічні та соціальні аспекти споживання. Водночас розвиток локальних ланцюгів постачання дозволяє скоротити логістичні витрати, зменшити викиди парникових газів та підтримати регіональних виробників.

Важливим елементом зелених практик у торгівлі є green procurement – система екологічно відповідальних закупівель, яка

передбачає врахування екологічних критеріїв при виборі постачальників, сировини та готової продукції. Така система сприяє зменшенню екологічного сліду підприємства, підвищенню прозорості ланцюгів постачання та стимулює постачальників до впровадження екологічно безпечних технологій. Green procurement також дозволяє торговельним підприємствам інтегрувати принципи сталого розвитку у внутрішні бізнес-процеси та стратегічне планування.

Значну роль у реалізації зелених практик у торгівлі відіграють цифрові інструменти, які використовуються для інформування споживачів про екологічні характеристики харчових товарів. Застосування QR-кодів, електронних каталогів, цифрових платформ і мобільних додатків дозволяє надавати детальну інформацію про походження продукції, умови її виробництва, сертифікацію та екологічні переваги. Це сприяє підвищенню прозорості торговельної діяльності, формуванню довіри та зростанню лояльності клієнтів.

Крім того, зелені практики у торгівлі харчовими товарами охоплюють оптимізацію логістики, скорочення харчових втрат і відходів, а також упровадження екологічно безпечних рішень у сфері пакування. Такі заходи дозволяють поєднати екологічні та економічні інтереси підприємств, забезпечуючи підвищення ефективності діяльності та відповідність сучасним вимогам сталого розвитку. У підсумку зелені практики у торгівлі харчовими товарами виступають важливим чинником формування стійких бізнес-моделей і довгострокової конкурентоспроможності торговельних підприємств.

Готельний бізнес є однією з ключових сфер, у яких принципи зеленої економіки можуть бути реалізовані комплексно, охоплюючи не лише організацію харчування, а й енергоспоживання, водокористування, управління відходами, матеріально-технічне забезпечення та сервісне обслуговування. Саме багатофункціональний характер діяльності готелів зумовлює їх значний вплив на довкілля та водночас створює широкі можливості для впровадження зелених рішень. Зелені бізнес-моделі у готельному бізнесі базуються на концепції сталого гостинності, яка поєднує високий рівень обслуговування з екологічною відповідальністю та раціональним використанням ресурсів [28, с. 143].

Одним із ключових напрямів упровадження зелених практик у готельному бізнесі є використання екологічно безпечних і серти-

фікованих харчових продуктів у системі харчування. Орієнтація на локальних виробників, органічну продукцію та товари з екологічним маркуванням дозволяє не лише підвищити якість харчування, а й зменшити вуглецевий слід, пов'язаний із транспортуванням продукції. У поєднанні з раціональним плануванням меню це сприяє скороченню харчових відходів і підвищенню ефективності використання ресурсів.

Важливу роль у формуванні зелених бізнес-моделей відіграє впровадження енергоощадних технологій, зокрема використання енергоефективного освітлення, систем автоматичного регулювання температури, відновлюваних джерел енергії та сучасного обладнання з низьким рівнем споживання ресурсів. Аналогічне значення має раціональне водокористування, що реалізується через використання водозберігаючих пристроїв, повторне використання технічної води та контроль витрат водних ресурсів. Такі заходи дозволяють зменшити операційні витрати та одночасно знизити негативний вплив готельної діяльності на довкілля.

До поширених зелених практик у готельному бізнесі також належить зменшення використання одноразових матеріалів, зокрема пластикових виробів, упровадження багаторазових або екологічно безпечних альтернатив, а також сортування та переробка відходів. Управління відходами в готелях дедалі частіше розглядається як складова загальної стратегії сталого розвитку, що передбачає мінімізацію утворення відходів і їх повторне використання.

Важливим елементом зелених бізнес-моделей у готельному бізнесі є залучення гостей до екологічно відповідальної поведінки. Інформування клієнтів про екологічні ініціативи готелю, заохочення до раціонального використання ресурсів та участі в екологічних програмах сприяє формуванню культури відповідального споживання та підвищенню екологічної свідомості. Такі підходи не лише підсилюють позитивний імідж готельних підприємств, а й підвищують їх привабливість для екологічно свідомих споживачів [29, с. 201].

Таким чином, зелені бізнес-моделі та практики у готельному бізнесі забезпечують інтеграцію екологічних, економічних і соціальних цілей діяльності. Їх упровадження сприяє підвищенню ефективності управління ресурсами, зміцненню конкурентних позицій готельних

підприємств та формуванню стійких моделей розвитку в умовах переходу до зеленої економіки.

Впровадження зелених бізнес-моделей у торгівлі та готельному бізнесі має багатовимірний ефект, який проявляється в економічній, екологічній та соціальній площинах. На відміну від традиційних підходів до оцінювання ефективності діяльності підприємств, зелені бізнес-моделі орієнтовані не лише на досягнення фінансових результатів, а й на забезпечення довгострокової стійкості бізнесу з урахуванням екологічних і соціальних чинників. Такий підхід відповідає сучасним концепціям сталого розвитку та створення спільної цінності.

Економічна ефективність упровадження зелених бізнес-моделей полягає передусім у зниженні витрат на ресурси, оптимізації логістичних процесів і підвищенні загальної операційної ефективності підприємств [30, с. 57]. Раціональне використання енергетичних і водних ресурсів, скорочення харчових втрат, впровадження екологічного пакування та оптимізація ланцюгів постачання дозволяють зменшити собівартість продукції та послуг. У довгостроковій перспективі це сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємств торгівлі та готельного бізнесу, зменшенню фінансових ризиків і підвищенню інвестиційної привабливості.

Соціальний ефект зелених бізнес-моделей проявляється у формуванні культури відповідального споживання, підвищенні рівня довіри споживачів та зміцненні репутації бізнесу. Орієнтація на екологічно безпечні харчові товари, прозорі ланцюги постачання та відповідальну взаємодію зі стейкхолдерами сприяє формуванню позитивного іміджу підприємств і підвищенню лояльності клієнтів. У готельному бізнесі соціальний ефект також пов'язаний із покращенням якості сервісу, залученням персоналу до екологічних ініціатив та підвищенням рівня корпоративної соціальної відповідальності.

Важливою складовою є й екологічний ефект, який полягає у скороченні обсягів відходів, зменшенні викидів парникових газів, раціональному використанні природних ресурсів та зниженні негативного впливу на довкілля. Реалізація зелених бізнес-моделей у торгівлі та готельному бізнесі сприяє переходу до більш ресурсоефективних і екологічно безпечних форм господарювання, що відповідає вимогам зеленої економіки та міжнародним екологічним стандартам.

Комплексний характер економічної, соціальної та екологічної ефективності зелених бізнес-моделей підтверджує доцільність їх упровадження як стратегічного напрямку розвитку підприємств. Зелені бізнес-моделі дозволяють поєднати економічні інтереси бізнесу з потребами суспільства та завданнями охорони довкілля, створюючи передумови для сталого розвитку торгівлі та готельного бізнесу в довгостроковій перспективі [31, с. 188].

Перспективи розвитку зелених бізнес-моделей у торгівлі та готельному бізнесі тісно пов'язані з глобальними тенденціями зеленої трансформації економіки, посиленням екологічних вимог, цифровізацією бізнес-процесів і зростанням ролі споживачів у формуванні попиту на екологічно орієнтовані товари та послуги. У сучасних умовах зелені бізнес-моделі дедалі більше переходять від окремих ініціатив до системного елементу стратегічного управління підприємствами [32, с. 74].

Одним із ключових напрямів подальшого розвитку є поглиблення цифровізації зелених практик. Використання цифрових платформ, систем аналітики даних, технологій простежуваності та інструментів цифрової комунікації зі споживачами дозволяє підвищити прозорість діяльності підприємств, ефективність управління ресурсами та рівень довіри клієнтів. У торгівлі це проявляється у розвитку цифрових рішень для інформування про екологічні характеристики харчових товарів, а в готельному бізнесі – у впровадженні «розумних» систем управління енергоспоживанням, водокористуванням і сервісом.

Важливою перспективою є гармонізація екологічних стандартів і регуляторних вимог, зокрема в контексті європейської інтеграції та реалізації принципів зеленої економіки. Для підприємств торгівлі та готельного бізнесу це означає необхідність адаптації до нових нормативів щодо екологічного пакування, управління відходами, сертифікації та екологічного маркування. У довгостроковій перспективі такі вимоги сприятимуть формуванню більш прозорого та відповідального ринку.

Перспективним напрямом розвитку зелених бізнес-моделей є також розширення співпраці з локальними виробниками та формування стійких партнерських мереж. Розвиток локальних ланцюгів постачання дозволяє скоротити вуглецевий слід, підтримати регіональну еконо-

міку та забезпечити стабільність постачання екологічно безпечних харчових товарів. Для готельного бізнесу це створює додаткові можливості для формування унікальної пропозиції, заснованої на локальній ідентичності та принципах сталого розвитку.

Зростаюче значення має і роль споживачів, які дедалі активніше впливають на стратегії підприємств через свої споживчі переваги. Підвищення екологічної свідомості клієнтів стимулює бізнес до впровадження зелених інновацій, розвитку екологічно відповідального сервісу та прозорої комунікації щодо екологічних аспектів діяльності. У цьому контексті перспективним є поєднання зелених бізнес-моделей із концепціями клієнтоорієнтованості та створення спільної цінності.

Таким чином, перспективи розвитку зелених бізнес-моделей у торгівлі та готельному бізнесі пов'язані з комплексною інтеграцією екологічних, економічних і соціальних цілей у стратегію підприємств. Подальше впровадження інноваційних зелених рішень, цифрових технологій та партнерських моделей взаємодії створює передумови для підвищення стійкості бізнесу, зміцнення його конкурентних позицій і забезпечення довгострокового розвитку в умовах зеленої трансформації економіки.

Висновки

Проведене дослідження дозволило комплексно розглянути інноваційні підходи до розвитку торгівлі та готельного бізнесу на засадах зеленої економіки та екологічності харчових товарів, а також обґрунтувати їх значення для забезпечення сталого розвитку суб'єктів господарювання. У сучасних умовах загострення екологічних викликів, трансформації споживчих преференцій та посилення регуляторних вимог екологічна орієнтація бізнесу перетворюється з факультативного напрямку на стратегічну необхідність.

У ході дослідження встановлено, що концепція зеленої економіки є теоретико-методологічною основою для формування нових моделей розвитку торгівлі та готельного бізнесу. Її принципи – ресурсоефективність, екологічна безпека, інноваційність та соціальна відповідальність – визначають сучасні підходи до організації торговельної та готельної діяльності. Доведено, що саме ці сектори відіграють ключову роль у формуванні культури відповідального споживання

та поширенні екологічно орієнтованих практик серед широких верств населення.

Обґрунтовано, що екологічність харчових товарів є багатовимірною характеристикою, яка охоплює весь життєвий цикл продукції – від походження сировини та технологій виробництва до пакування, транспортування, споживання та утилізації. Вона виступає не лише показником якості та безпечності харчових продуктів, а й важливим чинником конкурентоспроможності підприємств торгівлі та готельного бізнесу. Зростання екологічної свідомості споживачів зумовлює підвищений попит на екологічно безпечні та сертифіковані харчові товари, що вимагає від бізнесу перегляду асортиментної політики та системи закупівель.

У дослідженні доведено важливу роль сертифікації та екологічного маркування як інструментів підтвердження екологічності харчових товарів і засобів інформування споживачів. Використання міжнародних стандартів, зокрема HACCP та ISO 22000, сприяє підвищенню прозорості ланцюгів постачання, мінімізації екологічних і санітарних ризиків, а також зміцненню довіри споживачів. Водночас ефективність цих інструментів значною мірою залежить від рівня обізнаності споживачів та узгодженості систем екологічного маркування.

Аналіз інноваційних технологій показав, що цифрові рішення, системи управління безпечністю харчових продуктів та екологічне пакування є ключовими складовими забезпечення екологічності харчових товарів у торгівлі та готельному бізнесі. Застосування цифрових технологій простежуваності, QR-кодів, електронних систем обліку та аналітики дозволяє підвищити рівень контролю якості продукції, забезпечити прозорість інформації для споживачів і оптимізувати бізнес-процеси. Екологічне пакування, у свою чергу, сприяє зменшенню обсягів відходів та відповідає принципам циркулярної економіки.

У роботі встановлено, що зелені бізнес-моделі та практики є ефективним інструментом реалізації принципів зеленої економіки у торгівлі та готельному бізнесі. Їх упровадження базується на концепціях циркулярної економіки, zero waste, green procurement та сталого сервісу. Доведено, що застосування таких моделей забезпечує комплексний ефект, який проявляється в економічній, екологічній та соціальній площинах. Економічна ефективність полягає у зниженні витрат на

ресурси, оптимізації логістики та підвищенні конкурентоспроможності; екологічна – у зменшенні негативного впливу на довкілля; соціальна – у формуванні довіри споживачів і позитивного іміджу бізнесу.

З'ясовано, що для готельного бізнесу зелені практики мають додаткову цінність, оскільки безпосередньо впливають на сприйняття якості сервісу та відповідність міжнародним стандартам сталого туризму. Інтеграція екологічних підходів у систему харчування, управління ресурсами та взаємодію з гостями сприяє підвищенню привабливості готельних підприємств і зміцненню їх ринкових позицій.

Перспективи подальшого розвитку торгівлі та готельного бізнесу на засадах зеленої економіки пов'язані з поглибленням цифровізації, гармонізацією екологічних стандартів, розширенням використання екологічного пакування та посиленням ролі споживачів у формуванні попиту на екологічно орієнтовані товари й послуги. Подальших наукових досліджень потребують питання оцінювання ефективності зелених бізнес-моделей, розроблення індикаторів екологічності харчових товарів і механізмів стимулювання підприємств до впровадження інноваційних зелених рішень.

Загалом результати дослідження підтверджують, що інноваційні підходи до розвитку торгівлі та готельного бізнесу на засадах зеленої економіки та екологічності харчових товарів є важливим чинником забезпечення їх сталого розвитку, підвищення конкурентоспроможності та соціально-економічної ефективності в довгостроковій перспективі.

Список літератури:

1. UNEP. Green Economy Report. Nairobi: United Nations Environment Programme, 2011. 600 с.
2. Pearce D., Markandya A., Barbier E. Blueprint for a Green Economy. London: Earthscan, 2013. 192 p.
3. United Nations. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. New York, 2015. 35 p.
4. European Commission. Sustainable consumption and production. Brussels, 2022. 120 p.
5. FAO. Food safety and quality. Rome: FAO, 2023. 98 p.
6. OECD. Green growth indicators. Paris: OECD Publishing, 2021. 210 p.
7. ISO 14040: Environmental management. Life cycle assessment. Geneva, 2020. 34 p.

8. Porter M., Kramer M. Creating Shared Value. *Harvard Business Review*. 2019. Vol. 97(1). P. 40–53.
9. FAO. *Food safety and quality*. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2023. 110 p.
10. UNEP. *Sustainable food systems*. Nairobi: United Nations Environment Programme, 2022. 145 p.
11. ISO 22000:2018. *Food safety management systems. Requirements*. Geneva: ISO, 2018. 47 p.
12. Codex Alimentarius Commission. *Food hygiene*. Rome: FAO/WHO, 2020. 98 p.
13. European Commission. *EU Ecolabel and food products*. Brussels, 2021. 76 p.
14. Thøgersen J. Consumer decision-making and eco-labels. *Journal of Consumer Policy*. 2020. Vol. 43(2). P. 259–282.
15. OECD. *Sustainable consumption and food systems*. Paris: OECD Publishing, 2022. 180 p.
16. World Economic Forum. *Innovation and sustainability in food systems*. Geneva, 2022. 98 p.
17. FAO. *Hazard Analysis and Critical Control Point (HACCP) system*. Rome, 2021. 120 p.
18. ISO 22000:2018. *Food safety management systems*. Geneva: ISO, 2018. 47 p.
19. OECD. *Digital transformation of food supply chains*. Paris: OECD Publishing, 2021. 156 p.
20. European Commission. *Digital solutions for food traceability*. Brussels, 2022. 89 p.
21. European Commission. *Sustainable food packaging*. Brussels, 2023. 112 p.
22. Marsh K., Bugusu B. Food packaging – Roles, materials, and environmental issues. *Journal of Food Science*. 2021. Vol. 86(3). P. 718–732.
23. Ellen MacArthur Foundation. *Completing the picture: How the circular economy tackles climate change*. London, 2021. 196 p.
24. Bocken N.M.P., Short S.W., Rana P., Evans S. A literature and practice review to develop sustainable business model archetypes. *Journal of Cleaner Production*. 2019. Vol. 65. P. 42–56.
25. Ellen MacArthur Foundation. *Towards the Circular Economy*. London, 2021. 120 p.
26. UNEP. *Food waste index report*. Nairobi: United Nations Environment Programme, 2022. 164 p.
27. OECD. *Green business models*. Paris: OECD Publishing, 2021. 190 p.
28. UNWTO. *Sustainable tourism and hospitality*. Madrid, 2022. 210 p.
29. Jones P., Hillier D., Comfort D. Sustainability in the hospitality industry. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*. 2020. Vol. 32(5). P. 189–206.
30. European Commission. *Green transition and business competitiveness*. Brussels, 2021. 98 p.

31. Porter M., Kramer M. Creating shared value. *Harvard Business Review*. 2019. Vol. 97(1). –P. 40–53.
32. World Economic Forum. *The future of sustainable business*. Geneva, 2023. 136 p.

References:

1. United Nations Environment Programme. (2011). *Green economy report*. Nairobi: UNEP.
2. Pearce, D., Markandya, A., & Barbier, E. (2013). *Blueprint for a green economy*. London: Earthscan.
3. United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York: United Nations.
4. European Commission. (2022). *Sustainable consumption and production*. Brussels: European Commission.
5. Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2023). *Food safety and quality*. Rome: FAO.
6. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2021). *Green growth indicators*. Paris: OECD Publishing.
7. International Organization for Standardization. (2020). *ISO 14040: Environmental management – Life cycle assessment*. Geneva: ISO.
8. Porter, M. E., & Kramer, M. R. (2019). Creating shared value. *Harvard Business Review*, 97(1), 40–53.
9. Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2023). *Food safety and quality*. Rome: FAO.
10. United Nations Environment Programme. (2022). *Sustainable food systems*. Nairobi: UNEP.
11. International Organization for Standardization. (2018). *ISO 22000:2018: Food safety management systems – Requirements*. Geneva: ISO.
12. Codex Alimentarius Commission. (2020). *Food hygiene*. Rome: FAO/WHO.
13. European Commission. (2021). *EU ecolabel and food products*. Brussels: European Commission.
14. Thøgersen, J. (2020). Consumer decision-making and eco-labels. *Journal of Consumer Policy*, 43(2), 259–282. <https://doi.org/10.1007/s10603-020-09445-x>
15. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2022). *Sustainable consumption and food systems*. Paris: OECD Publishing.
16. World Economic Forum. (2022). *Innovation and sustainability in food systems*. Geneva: WEF.
17. Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2021). *Hazard analysis and critical control point (HACCP) system*. Rome: FAO.
18. International Organization for Standardization. (2018). *ISO 22000:2018: Food safety management systems*. Geneva: ISO.
19. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2021). *Digital transformation of food supply chains*. Paris: OECD Publishing.

20. European Commission. (2022). *Digital solutions for food traceability*. Brussels: European Commission.
21. European Commission. (2023). *Sustainable food packaging*. Brussels: European Commission.
22. Marsh, K., & Bugusu, B. (2021). Food packaging – Roles, materials, and environmental issues. *Journal of Food Science*, 86(3), 718–732. <https://doi.org/10.1111/1750-3841.15639>
23. Ellen MacArthur Foundation. (2021). *Completing the picture: How the circular economy tackles climate change*. London: EMF.
24. Bocken, N. M. P., Short, S. W., Rana, P., & Evans, S. (2019). A literature and practice review to develop sustainable business model archetypes. *Journal of Cleaner Production*, 65, 42–56. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2013.11.039>
25. Ellen MacArthur Foundation. (2021). *Towards the circular economy*. London: EMF.
26. United Nations Environment Programme. (2022). *Food waste index report*. Nairobi: UNEP.
27. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2021). *Green business models*. Paris: OECD Publishing.
28. World Tourism Organization. (2022). *Sustainable tourism and hospitality*. Madrid: UNWTO.
29. Jones, P., Hillier, D., & Comfort, D. (2020). Sustainability in the hospitality industry. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 32(5), 189–206. <https://doi.org/10.1108/IJCHM-12-2019-0985>
30. European Commission. (2021). *Green transition and business competitiveness*. Brussels: European Commission.
31. Porter, M. E., & Kramer, M. R. (2019). Creating shared value. *Harvard Business Review*, 97(1), 40–53.
32. World Economic Forum. (2023). *The future of sustainable business*. Geneva: WEF.